

EGY KÖLTŐ-TANÁR EMLÉKÉRE, KEMÉNY GÉZA

Fodor András Kemény Géza második verseskötetéről, az Ezredvégi tavaszról a következőket írta: „Téveszthetetlen ösztönnel érzi a szavak súlyát, láttatóerejét, hatás kereső fogások nélkül tud játszani a magyar nyelv színt, zenét, hangulatot hordozó hangszerén... Képei, metaforái olykor meghökkenően sűrűek, mélyértelműek, hat-hét sorral, két-három versszakkal többet fejez ki, mint némely sokat emlegetett pályatársa a margótól margóig érő többoldalas prózaversekben.” Botár Attila A rekviem egy mosolyért című kötet lektori jelentésében többek között így írt: „Költészetét az énlírából, a magyarságélmény énné és történelemmé gyúródott világából vezeti le, illetve varázsolja elő. Az énteremtette költői anyag sajátos kapcsolatairól – isteni lények, hősök, tett nélküli erők, talán nem kiveszett istenek, pokol- és/vagy alvilágjárások a remény csillámába való szívós megkapaszkodás etikája – szól Kemény Géza költői munkássága.”

Tanártársa voltam, nem költőtársa. 1981-ben a „sötét” Zalából jöttem haza Balatonfüredre, volt iskolámba, egykori angoltanárom hívó szavára. (A mai két tannyelvű gimnázium elődje volt az angol és később német tagozatos Lóczy Lajos gimnázium.) Több nagy tudású, elismert egykori tanárom közé kerültem vissza tanárként. Tipikus kezdőtanár-sors volt akkor a Lóczyban az enyém is: gyerekeink születtek, házépítésbe kezdtünk, a hétköznapi élet gondjai vetek körül. Az iskolában a „feljebbvalók” elvárásait teljesíteni kívánó iskolavezetésnek nem volt egyszerű dolga a színes egyéniségeket magába foglaló tantestülettel. A fiatal, lelkes, nagy munkabírási, energikus kollégák mellett évtizedes tanítási tapasztalattal rendelkező tanártársak álltak, akik többségében érdeklődéssel, segítőkészséggel, törődéssel fordultak felénk. Kemény Géza végtelenül érzékeny ember volt, a jót szeretettel viszonzta, jól beillett a segítséget adó, fiatalokat vigyázó, szeretetet sugárzó idősebb kollégák közé. Ezt hallom ki a *Futurum exactum* című verséből is.

Futurum exactum

(Szilvássy Zoltán tanárkollégám emlékére)

Azon a földalattin,
ahová átszálltál, barátom,
nincs vonatvezető,
csak dörgő éjszaka van,
s kijárat nélküli állomások.

Telefonálnék egy nefelejcsen,
de nem felel a szerelvény,
csak a váltókat hallom dübörögni,
s lelkedet sejttem,
amint a feltámadás hajszálcsovességén át
fölszívárog a zöldülő erdő
burukkoló szívhangjaiba.
Leülök majd egy fűzfa alá,
S hívlak furulyaszóval:
Gyere vissza, Zoli bátyám,
Szivárványul a vizesés fölé,
Íveld át haláloed szakadékat,
S tűnődj el velem a *futurum exactumon!*

Kemény Géza Ezredvégi tavasz című munkája sok apró titkot árul el a Kemény családról. Nem volt kőtáblánk (Napló szívhangokkal) címmel önéletrajz írt a családról, a hivatásról. Minden mondatán átsüt a lelkiismeretesség, finom líraiság. Néha fanyar, máskor humoros, néha még az öngúnyig is elmegy: „Nem volt kőtáblánk. A törvényeket törekeny emberarcokra írták. Ezeket az arcokat azóta beszántotta az idő a maga névtelen barázdáiba, de kiviláglik onnan, szentjánosbogaras estéken felfoszforeszkál apám arca, februári ciszterci tanárainé, és szavuk szavamba ércesül.... Kik voltak hát a Kemények, apai őseim? A büszke, történelmi hangzású név nem Kemény János erdélyi fejedelemtől szállt rájuk, s nem voltak báró Kemény Zsigmond rokonai sem. A Magyar Közlöny 1848. július 25-i számában jelent meg a hivatalos közlemény, hogy nyolc Jakubovics fiú, köztük Mihály, a dédapám, nevét Keményre magyarosítja. Így lett Kemény Mihály abból a Jakubovics Mihályból, aki egyik testvérével együtt Petőfi iskolatársa volt. Állítólag Petőfi nevezte el őket »kemény fiúk«-nak, de ez lehet, hogy csak legenda.”

Hogyan lett tanár a vegyésznek készülő diákból? „Jött két magyartanár, s a kamasz alkimista otthagytá a vízbontást meg a sósavas üvegekben fortyogó mészkőbuborékokat. A prédikátorszávu Bachát László meg a kölykösen ránk kacsintó Z. Szabó László, ifjúságunk

cinkosa újra visszavezetett a szóhoz, a versmondáshoz, a diákszínjátáshoz, a versíráshoz.”

Az ifjúsághoz kötődött élete végéig, hozzájuk kötötték a füredi tanárság évei is. A füredi tanári szobai élcelődéseket, rímfaragásokat élem újra a következő pár sorban, mely szintén az Ezredvégi tavaszban olvasható: „Gézám, ma miről fejtet ki tévtanaidat?” – kérdezi tréfálkozva egyik kollégám. „Ittál már óravázlatot?” – ez nálunk a kávé. „Aki nem kávézik, az ne is tanítsék!” – mondom játékos nyelvi ficammal az elferdített közmondást. Elmosolyodunk, aztán elindulunk a magunk „tévtanai” után.

Szinte életvallomásként hallatszik: „Megpróbáltam a lelkem szerint élni. ...Tisztelni kell az embert – ezzel kell kezdeni....” Hát ilyen egyszerű lenne az egész? Ő ezt átérezte, cselekedte, őszintén hitte, hogy az ember jóra, többre képes. Nem az anyagiakban mért több, hanem az erkölcsi magaslatok izgatták. Művein is át-süt a tisztaság, a törekeny emberi jóság.

Számomra igazából ez a sok hétköznapi gonddal, nehézséggel, testi nyavalyával küzdő ember marad meg, akinek fájdalma sokszor a verseken is átsüt, mint ahogy olvashatjuk.

Szavak zúzmarában

Rálehelek a télre,
zúzmarás máriaüvegére,
és megkarcolom életemmel a halált.
Fehérbe vész a lábnyom,
de időmből kilátszom:
átvézsem, mint kötést a katonák.

Cammogva vislek, kereplő szívem.
Most nincs roham, csak vaktölténnyel
pörköl a fagy.
Mért lökdösöd a bordám, lüktető örökség?
Tán fel nem robbant emlék lappangó réme vagy,
s csak húsom árán nyílsz meg, jövőendő aknazára.
ha égre írtad mind a vért?

Te végső angyal, fújj a trombitádba!
Szakadj meg, átok, az emberért!

Bauer Nándorné szerint Kemény Géza versei „elhitetik velünk, hogy az élet költői igazságainak keresése – versírásra-olvasásra – nemcsak a történelem hűvösödő estéin van szükség.”

SZÉP SZÓT RÜGYEZNI

Mióta élek, nem tudok betelni
a hittel, hogy érdemes kitelelni.
Fénnyel, virággal vagyok eljegyezve,
– hiába sújtasz, jégfehér szekerce!
Dacból emelt homlok csorbítja éled,
minden sebemből kivirít az ének.
Általa legyek gazdája a sorsnak:
nem féreg, akit egyszer eltaposnak,
de ember, akit úgy szültek kiáltva,
szép szót rügyezni ontottak világra.

Élete

1937. szeptember 8-án Budapesten született, de gyermekkori élményei a Fejér megyei Világospusztához kötődtek. Sokat vándorló agronómus apját követve, sok iskolát megjárta diákévek után 1955-ben érettségizett Tatán, az Eötvös József Gimnáziumban. 1959-ben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett magyar–német szakos diplomát, 1968-ban a budapesti tudományegyetemen az orosz szakot is elvégezte. 1959-től tanított Győrött, Veszprém-ben, Balatonfüreden, s végül újra Veszprém-ben, a Vetési Albert gimnáziumban. 2001. december 11-én Veszprém-ben hunyt el. A Vetési gimnázium 2005-ben díjat alapított költő tanárának tiszteletére. Költői pályája későn indult, de annál magasabb ívelésű volt. Versei, tanulmányai jelentek meg az *Életünk*, *Somogy*, *Új Horizont*, *Hitel*, *Hazánk*, *Soproni Füzetek*, *Várhely*, *Sétatér*, *Veszprém Megyei Pedagógiai Körkép*, *Bakony-balatoni kalendárium* című periodikákban és különböző antológiákban.

Művei

Hazamegyek az időbe (versek), Veszprém, 1983. *Ezredvégi tavasz (versek és önéletrajzi kispróza)*, Veszprém, 1992. *Orpheusz a nulladik órán. Egy könyvforgató forgatókönyve (esszék)*, Veszprém, 1995. *Rekviem egy mosolyért (versek)*, Veszprém, 1997. *A kivirágzott kéz: ünnepek és szertartások, szerepek és gesztusok Szécsi Margit költészetében (kismonográfia)*, Budapest, 1998. *Örökké változóban (versek)*, Veszprém, 2000. *Teremtés után. Összegyűjtött versek*. Veszprém, 2002. Munkásságát Déry-, Brusznayai- és Ranolder-díjjal ismerték el.

Róla írták

BALOGH Ödön: *Hiába sújtasz jégfehér szekerce*, *Megyei Pedagógiai Körkép*, 2000. 1–2. sz. HEGEDŰS Géza: *Egy érett költő első verseskönyve*, *Élet és irodalom*, 1985. okt. 11. FODOR András: *Kemény Géza második verseskötete, A révkalauz lámpái*, 1994. – *A Somogy* 1995. 3. számában az *Ezredvégi tavasz*, a *Sétatér* 1998. 1. számában pedig a *Rekviem egy mosolyért c. kötetéről* jelent meg kritika. BAURER Nándorné: *Emberi hitel hittel. Gondolatok Kemény Géza verseinek olvasása közben*, *Veszprém Megyei Pedagógiai Intézet*, 2001, *In memoriam Kemény Géza*, *Megyei Pedagógiai Körkép*. 2002. 1. sz.